

ідентифікаційну основу політичного режиму, що робить дуже привабливими спроби сформувати штучну харизму лідера.

Отже, межа між справжньою харизмою, якої людина може бути справді наділена від природи, і лідером-демагогом та популістом, який прагне до того, щоб в ньому бачили «месію», в цілому ряді випадків стає розмитою.

Варто вказати, що з давньогрецької слово «харизма» означає ще й певну дію й перекладається як «притягувати до себе увагу». У зв'язку з цим харизму можна розуміти і як здатність притягувати до себе увагу інших людей та утримувати її. Головне в такій моделі лідерства – здатність впливати на колективне несвідоме з допомогою публічних символічних акцій, ритуальних дій, кампаній, організованих через ЗМІ, які знаходять масовий відгук у конкретному соціокультурному середовищі. Прийшовши до влади на основі подібної «штучно сформованої» харизми, політичний діяч може незабаром розчарувати своїх прихильників нездатністю виконати обіцянки, реалізувати часто утопічні побажання своїх послідовників. М. Вебер зазначав, що вождь, який не зумів довести свою харизму, починає її втрачати. Для утримання влади такому лідеру не залишається нічого іншого, як вдаватися до сили, репресій або демонструвати свою ефективність через боротьбу з внутрішніми або зовнішніми «ворогами». Таким є механізм виникнення авторитарних диктатур у багатьох країнах «третього світу» [3, с. 101].

Отже, харизматична влада відома людству з давніх давен. Вона, загалом, базується на вірі у надзвичайні здібності й особливе доленосне призначення державного лідера. Із розвитком ЗМІ розширюються можливості маніпулювання колективною свідомістю шляхом цілеспрямованого формування харизматичного образу того чи іншого політичного лідера.

Список використаних джерел та літератури:

1. Г Вебер М. Избранные произведения [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/vebizbr/index.php
2. Гайденок П. П., Давыдов Ю. Н. История и рациональность. Социология Макса Вебера и веберовский ренессанс. М., 1991.
3. Кудряшова Е. В. Лидер и лидерство. М., 1996.

Дем'янюк Вікторія Михайлівна,
студентка 1-го курсу історичного факультету,
Житомирський державний університет імені І. Франка

НЕТИПОВІ РЕСПУБЛІКИ: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ

Форма правління – елемент форми держави, який визначає систему організації вищих органів державної влади. Виділяють типові та нетипові форми правління. Нетипові – це модифіковані форми правління, які поєднують в собі головні ознаки декількох «класичних» форм. До них належать нетипові монархії та нетипові республіки. Метою нашої доповіді характеристика нетипових республік.

Модифікації форм обумовлені декількома причинами. По-перше, практика останніх десятиліть показує, що для управління державою важливим є не тільки (і, можливо, не стільки) поділ влади і система взаємних стримувань і противаг, скільки встановлення необхідних взаємозв'язків, взаємодії, взаємоузгодження в роботі вищих органів держави. Створення змішаних і "гібридних" форм посилює вплив держави на діяльність її органів, це відбувається або за рахунок зменшення ролі парламенту, або за рахунок скорочення повноважень президента, або шляхом підпорядкування уряду одночасно парламенту й президенту. При цьому часто має місце посилення влади прем'єр-міністра, який перетворюється, по суті, в господаря уряду в умовах парламентарної форми правління: сам призначає і зміщує міністрів без затвердження парламенту. Роль уряду як колегіального органу витісняється одноосібною владою прем'єр-міністра.

По-друге, "чисті" форми правління мають недоліки. Наприклад, президентська республіка має тенденцію до президентського авторитаризму, про що чітко свідчить поява суперпрезидентських республік в Латинській Америці, а також президентсько-моністичних республік в Африці. Парламентарній республіці властива нестабільність уряду, часті урядові кризи і відставки. Оскільки в парламентській республіці і парламентарної монархії уряд залежить від парламентської більшості (яка нерідко досягається шляхом коаліцій різних політичних партій), то втрата такої підтримки веде до втрати довіри. За півсотні повоєнних років в парламентській республіці Італії змінилися більше півсотні кабінетів міністрів, середня тривалість їх існування була менше року. Включення елементів президентської республіки в парламентарну, а парламентаризму – в президентську, застосування інших методів, допомагає подолати недоліки "чистих" форм.

По-третє, виникнення змішаних, "гібридних" форм пов'язано з поширенням і сприйняттям у все більшій кількості країн світу загальнолюдських цінностей, впливом моністичних ідей та інститутів. Під впливом таких ідей в еміратах Перської затоки (Кувейті, Катарі, Бахреїні, ОАЕ, в 1992 р в Саудівській Аравії – державі, яка найбільш завзято пручається ідеям конституціоналізму) прийняті конституції. Правда, вони залишаються лише зовнішньою оболонкою абсолютистської держави [5].

Науковці виділяють нетипові республіки з довічним президентством (Індонезія, Корейська народно-демократична республіка, Уганда); без офіційного глави держави – президента (Китай, Куба, колишній СРСР); з урядом, який формується парламентом, але не відповідає перед ним («директоріальна») [4, с. 149].

Джамахирія – одна з нетипових форм правління, при якій відсутні традиційні органи влади, а всі державні рішення приймалися загальним народним конгресом двічі на рік. Вона проіснувала більше 30 років у Лівії (1977 – 2011 рр.). Таку нетипову форму правління обґрунтував та описав Муаммар Каддафі у першій частині Зеленої книги.

За її принципами: парламенти стали узаконеним бар'єром, що заважає народу здійснювати свою владу, відсторонивши маси від участі в політиці і

монополізували їхню владу. Народу залишено чисто зовнішній фальсифікований прояв демократії – право на стояння в довгих чергах до урн на виборчих дільницях; партія – це сучасна диктатура, сучасне диктаторське знаряддя правління; у всіх випадках народ не є ні класом, ні партією, ні племенем, ні кланом, які представляють собою лише частина народу, складаючи меншість. Якщо в суспільстві встановлюється панування класу, партії, племені чи клану, то режим в цьому суспільстві буде диктаторським; референдум – фальсифікація демократії. Ті, хто говорить «так», і ті, хто говорить «ні», на ділі не висловлюють своєї волі, а приречені сучасною демократією на мовчання; єдиним засобом здійснення народної демократії є народні конгреси; пряма демократія – це ідеальне рішення, яке, будучи втіленим на практиці, не може бути предметом спору і розбіжностей.

Спочатку все населення розбивається на первинні, низові народні конгреси. Кожен конгрес обирає в якості керівного органу комітет. Комітети формують народні конгреси на рівні округів, тобто вже не первинні. Далі, маси, об'єднані в первинні народні конгреси, обирають адміністративні народні комітети, які замінюють собою державну адміністрацію і беруть на себе управління всіма галузями господарства суспільства. Народні комітети, керуючі галузями суспільного господарства, відповідальні перед первинними народними конгресами, які визначають їх політику і контролюють виконання. Тим самим управління стає народним, народним стає контроль, втрачається віджиле визначення демократії, з якого випливає, що демократія – це контроль народу над урядом, і на його місце ставиться правильне визначення, що свідчить, що демократія – це народний самоконтроль [1].

Суперпрезидентська республіка – форма державного правління, за якої всі важелі влади зосереджені в руках президента.

Відмінними рисами суперпрезидентської республіки виступають:

– наявність у президента фактично безконтрольних повноважень з формування уряду, призначення та звільнення як окремих міністрів так і голови уряду (якщо він є, і президент сам не керує діяльністю уряду); а також права керувати країною за допомогою зазначеного права й ігнорувати парламент, який позбавлений реальної можливості здійснювати контроль за діями держави; президент також вправі розпустити його, парламент як правило не має змоги відправити президента у відставку в порядку імпічменту. При цьому у президента відсутні повноваження щодо впливу на вибір свого наступника. Це право стає кваліфікуючою ознакою монархічної республіки, для якої характерні також розширені повноваження глави держави в державному управлінні та фактична безвідповідальність президента за свої дії;

– наявність в уряді тільки формальних, господарських, адміністративних повноважень (всі ключові питання вирішуються главою держави або з його відома) [3].

До країн із суперпрезидентською республікою відносять країни Латинської Америки XIX ст., Африки та країни пострадянського простору. Але у процесі розвитку суспільства ці країни зазнали змін щодо правлячих форм.

У сучасному світі не можна знайти прикладів конституційного закріплення суперпрезидентських республік. Проте на практиці деякі вчені вважають, що Росія та Білорусь є замаскованими суперпрезидентськими республіками. Таких висновків вони дійшли, дивлячись на взаємодію голови держави з іншими гілками влади (виконавча влада на чолі з президентом складає добре налагоджену деталь державного апарату в той час, коли законодавча та судова гілки зазнають впливу та не носять розвиненого характеру) [2].

Нетиповим видом республіки на сьогоднішній день також є теократична республіка (грецького *theos* – Бог і *kratos* – влада), яка є поєднанням абсолютної світської та духовної влади, коли суспільна влада належить служителям релігійного культу.

Теократичною може бути як монархія (Ватикан, Саудівська Аравія, Тибет до приєднання до Китаю 1951 р.), так і республіка — Іран, Афганістан. Конституція Пакистану, прийнята 1956 року, носила цілком світський характер, тому прикметник «Ісламська» роз'яснювався як символ культурної ідентичності – як і православ'я застосовується як офіційна релігія в Греції, Болгарії, Сербії тощо. Культура Пакистану заснована на мусульманській спадщині, але також включає та доісламські традиції народів Індійського субконтиненту. Суттєвий вплив на неї справило столітнє британське панування. В останні десятиліття, особливо серед молоді, помітно і вплив американської культури. Уряд, затверджуваний президентом, формує та очолює прем'єр-міністр, який зазвичай представляє партію чи коаліцію більшості в Національній асамблеї. Прем'єр-міністр повинен обов'язково бути мусульманином, він призначається президентом з числа членів Національних зборів. Прем'єр повинен користуватися довірою більшості його депутатів. За його порадою президент призначає міністрів. Уряд розробляє законопроекти та вносить їх на обговорення парламенту. Генерал Зія-уль-Хак, який захопив владу 1977 року, почав ісламізацію Пакистану. 1986 року закони були переписані та приведені у відповідність із шаріатом.

Іранська Ісламська республіка є протилежною напів світській державі Ісламській Республіці Пакистан, де ісламські закони технічно вважаються такими, що перевизначають закони держави, хоча насправді їх відносна ієрархія є неоднозначною. Ісламська Республіка Іран з'явилася після Іранської революції і національного референдуму, проведеного 1 квітня 1979 р. [6]

Отже, часто типові форми правління мають недоліки, що призводить до виникнення нетипових, модифікованих форм правління, які не завжди стають кращим засобом для розвитку правової держави і забезпечення прав людини.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кадаффі М. Зелена книга / М.Кадаффі. – Москва: Вид-во Міжнародні відносини, 1989. – 17с.
2. Кармазіна М. С. Про деякі особливості президентства на пострадянських теренах / М. С. Кармазіна // Президентство: український варіант. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2007. – 365 с.

3. Пушкарев С. В. Нетипичные формы республик с президентской формой правления // Современное право. – 2012 – №7.
4. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник / О. Ф. Скакун. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 524с.
5. Чиркин В. Е. Нетипичные формы правления в современном государстве // Государство и право. – 1994 – № 1.
6. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн. – К., 2007. – 315 с.

Добровінська Анна Олексіївна,
студентка економіко-правового відділення,
Житомирський торговельно-економічний коледж
Київського торговельно-економічного університету

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ 1948 р.: ДО ІСТОРІЯ ПИТАННЯ

Постановка питання. 10 грудня 2019 р. світ відзначає міжнародний День прав людини, що знаменує 71 річницю ухвалення Асамблеєю ООН Загальної декларації прав людини в 1948 р. Проте до поняття «Права людини» людство прийшло не відразу. Вперше про права особистості заговорили французькі просвітителі Вольтер і Жан Жак Руссо. Пройшло ще майже два сторіччя, перш ніж людство дозріло до поняття і прийняття загального кодексу прав людини. 10 грудня 1948 року Організація Об'єднаних Націй прийняла Загальну декларацію прав людини, що проголошує права особистості, цивільні і політичні права і свободи (рівність всіх перед законом, право кожного на свободу і особисту недоторканність, свободу совісті та інші). У Декларації заявлено також, що всі люди мають рівні права, які не залежать від їх особових відмінностей і від різниці в політичних системах їх країн. Нині, коли на фоні соціально-економічних криз та падіння духовної культури людства у багатьох країнах оживають знов тоталітарні та диктаторські режими, корисно буде пригадати історію та принципи укладення цього світового демократичного маніфесту.

Мета наукової розвідки – проаналізувати історію прийняття, значення основних положень «Декларації прав людини» та перспективи конкретизації і розширення її змісту у сучасному світі.

Виклад основного матеріалу. 10 грудня 1948 р. у Парижі було прийнято Загальну декларацію прав людини, яка істотно поповнила юридичну скарбницю людської цивілізації. Вона стала результатом безпосереднього досвіду Другої Світової Війни і представляє перше глобальне вираження невід'ємних прав, які мають усі люди. Статут ООН «знову підтвердив віру в основні права людини, гідність та цінність людської особи» і передав законопроект в комісії всіх членів-держав, щоб забезпечити «додержання прав людини і основних свобод для всіх, незалежно від раси, статі, мови чи релігії» [5, с. 294].

Декларація була розроблена Комісією з прав людини, яку очолила відома правозахисниця та делегат ООН від США Елеонора Рузвельт. Комісія складалася з 18 членів різних національностей та політичних поглядів, оскільки